

Annotation

Goncharenko K. S. «Nonsense», absurd and «non-sense» in the «theory of meaning» **G. Deleuze**. The article analyzes the labor G. Deleuze, covering issues of meaning in its relation to the absurd non-sense. The author found that the «absurd», «non-sense» and «nonsense», by G. Deleuze, is not devoid of meaning, but rather is its source.

Keywords: «theory of meaning», meaning, «absurd», «non-sense», «nonsense», «exotic words», «super-being» (aliquid), «depth», «surface», an event (such as «co-existence»).

Шушкевич Є.М.

Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова

“ЩО ТАКЕ ФІЛОСОФІЯ?” - ІНТЕРПРЕТАЦІЯ БАЧЕННЯ ЛЮДВІГА ВІТГЕНШТАЙНА

Стаття присвячена аналізу розуміння філософії Людвігом Вітгенштайном. В статті показується, що на думку філософа, невірно розуміти філософію, як науку, чи як певну теорію. За Людвігом Вітгенштайном філософія це свого роду діяльність, яка спрямована на прояснення наших думок, і виконує терапевтичну функцію. Також показано, що розуміння суті філософії Людвігом Вітгенштайном та представниками логічного позитивізму суттєво відрізняється.

Ключові слова: філософія, метафізика, наука, діяльність, філософ, метод, терапія.

Здавалося б, ми вивчаємо історію філософії, і говоримо що філософія з'явилася більше двох тисяч років тому. Але й сьогодні питання: “що таке філософія?” залишається актуальним. Мабуть, кожен великий філософ ставив перед собою таке ж запитання. (Хосе Ортега-і-Гассет, Бертран Рассел, Жиль Делльоз, Фелікс Гваттарі, та ін.) При чому питання ставиться, як “що таке філософія?”, а не, наприклад, “що таке філософія сьогодні?”... Не обійшов це питання стороною й Людвіг Вітгенштайн. Хоча він і не написав роботи під назвою “що таке філософія?”, займаючись нею, він не міг не відповісти на це запитання.

Аналіз публікацій та досліджень.

На сьогоднішній день у вітчизняному історико-філософському дискурсі з даної проблеми вже існують певні дослідження.

Зінаїда Сокулер в своєму курсі лекцій “Людвіг Вітгенштайн і його місце в філософії ХХ ст.” [10] одну з лекцій свідомо присвятила розумінню філософії Людвігом Вітгенштайном (Лекція 7. Вітгенштайн про філософію і філософську діяльність.) В цій лекції автор показує, що для того щоб адекватно зрозуміти будь-який вітгенштайнівський афоризм, замітку, потрібно бачити їх у зв'язку з цілісним образом вітгенштайнівської філософії. Якщо не дотримуватися цієї умови, то можна неадекватно зрозуміти позицію філософа, щодо багатьох питань, в тому

числі й щодо суті філософії та філософування. Так можна зустріти твердження, що ціллю Людвіга Вітгенштайна, як і позитивістів, є усунення філософії як такої. Нібито філософські твердження, не мають сенсу, а осмисленими є лише твердження, науки (так інтерпретують раннього Людвіга Вітгенштайна) чи здорового глузду (так інтерпретують пізнього Людвіга Вітгенштайна). В лекції автор показує, що думка про те, що Людвіг Вітгенштайн відноситься до філософії так само, як і логічні позитивісти, є непорозумінням. Тут з пані Сокулер важко не погодитись.

В книзі “Шлях в філософію. Антологія” [3] вибрано афоризми Людвіга Вітгенштайна, які стосуються філософії з таких його праць як “Логіко-філософський трактат”, “Філософські дослідження”, “Замітки по основах математики” та “Культура і цінність”. Щоправда, на нашу думку, ці афоризми мають фрагментарний характер і частіше за все ніяк не пов’язані один з одним. В цій же книзі міститься стаття відомого радянського, а нині російського вітгенштаїнознавця Марії Козлової “Незвичайна справа філософа. Підхід Л.Вітгенштайна” [7]. Також на увагу заслуговує ще одна стаття цього ж автора: “Чи був Л. Вітгенштайн логічним позитивістом? (До розуміння природи філософії)” [6]. На запитання сформульоване в назві статті дослідниця дає негативну відповідь, хоча й пише, що раніше вона дотримувалася протилежної точки зору.

Олена Баллаєва в статті “Роль іронії в філософській практиці Л. Вітгенштайна” [1], аналізує метод іронії в працях філософа показуючи, що іронія у Людвіга Вітгенштайна відмінна від сократівсько-планівської іронії і виступає у нього не методом теоретичного дослідження, а інструментом філософської практики, і по суті виявляється універсальним засобом в боротьбі з будь-яким догматизмом.

Метою статті є часткове заповнення прогалін у дослідженні проблеми статусу філософії у творчості Людвіга Вітгенштайна та доповнення інтерпретації бачення суті філософії Людвігом Вітгенштайном.

Основна частина

Питання щодо філософської орієнтації Людвіга Вітгенштайна, як пише Марія Козлова [6, с. 5], дещо заплутане. І сприяла цьому тенденція зближення ідей сформульованих в його “Логіко-філософському трактаті” і ідей Бертрана Рассела, під керівництвом (і впливом) якого розпочинав свої дослідження Людвіг Вітгенштайн. Бертран Рассел, як відомо написав передмову, до “Логіко-філософського трактату” і це наводило на думки, про те, що ці два філософи рухаються в одному напрямку, розвивають схожі ідеї. “Логіко-філософський трактат” був виданий з передмовою Бертрана Рассела, але мало хто знав, що Людвіг Вітгенштайн прочитавши цю передмову, був настільки вражений нерозумінням його ідей, що рішуче відмовився публікувати свою працю з цією передмовою, яка невірною орієнтувала читача на сприймання думок автора “Логіко-філософського трактату”. В листі від 4 квітня 1920 року Людвіг Вітгенштайн пише Бертрану Расселу: “Велике спасибі за рукопис (мається на увазі рукопис передмови, яку Б. Рассел написав до “Логіко-філософського трактату” на

прохання Л. Вітгенштайна). Я абсолютно не згоден багато з чим з того, що в ньому написано: як з тим де ти мене критикуєш, так і з тим, де ти просто намагася роз'яснити мої погляди” [2, с. 211].

Також, як факт, який сприяв невірній інтерпретації поглядів Людвіга Вітгенштайна щодо суті філософії, можна зазначити те, що представники логічного позитивізму, зокрема “Віденського гуртка” у своїй критиці філософії (метафізики) посилалися на “Логіко-філософський трактат”.

Як пише Марія Козлова “Схожість думок Карнапа і Вітгенштайна, начебто, дуже велика. І послідовникам Віденського гуртка здавалося, що вони розвивають думки саме Вітгенштайна”. [6, с. 6] Праці філософа, його дискусії, записи його думок під диктовку не були своєчасно опубліковані, вони просто переказувалися і часто без посилання на автора. В результаті, це призводило тільки до плутанини.

Однією з суттєвих ознак позитивізму вважається неприязнь до філософського теоретизування, розвінчання метафізики. Саме таку позицію, при тому виражену в різкій формі, члени Віденського гуртка вбачали в тезах “Логіко-філософського трактату”. Моріц Шлік, Рудольф Карнап та інші тлумачили програму “Логіко-філософського трактату” як радикально антиметафізичну, позитивістську, прийнявши ряд її принципових положень, і вгледівши в авторі трактату свого однодумця.

Проте чи був насправді Людвіг Вітгенштайн їхнім однодумцем? В згадуваних вище дослідженнях [6], [7], [10] їхні автори приходять до висновку, що не був. І ми погоджуємося з їхнім висновком.

Можна згадати, що Людвіг Вітгенштайн часто заявляв, що його не розуміють і відмовлявся відвідувати засідання “Віденського гуртка”. (хоча не рідко зустрічався з групою, в яку входили Фрідріх Вайсман, Герберт Фейгль, Рудольф Карнап і Моріц Шлік, який і вибрав цих представників гуртка для зустрічей з Людвігом Вітгенштайном.) Після зустрічей літом 1927 року з відібраною Морісом Шліком групою представників “Віденського гуртка” Рудольф Карнап, який входив в цю групу, згадував: “Коли в гуртку читали книгу Вітгенштайна, я помилково вважав, що його установка по відношенню до метафізики була схожа з нашою. Я не звернув особливої уваги на ті положення його книги, які стосувалися містики, тому що його відчуття і думки в цій області були надто відмінними по відношенню до моїх власних. Лише персональний контакт з ним допоміг мені ясно побачити його установки на цей предмет” [цит. за: 9, с. 128].

Як пише Марія Козлова: “перш за все не вкладається у свідомості можливість поєднання позитивістського погляду на філософію як на справу марну, від якої немає користі і присвяченню філософії всього життя. А те, що в центрі уваги Людвіга Вітгенштайна, на відміну від позитивістської традиції, знаходилась не наука, а саме філософія, – не викликає сумніву” [6, с. 9]

За свідченням Моріса Друрі, Людвіг Вітгенштайн в бесіді з ним пояснив: “Не думайте, що я з презирством ставлюся до метафізики чи висміюю її. Навпаки, найвеличніші метафізичні твори минулого я вважаю самими чудовими витворами людського розуму” [5]. А в “Замітках по логіці” читаємо: “вона (філософія – Є.Ш.) включає логіку і метафізику” [2, с. 174]

Згадаємо ще такий епізод з біографії філософа: в лютому 1930 року Людвіга Вітгенштайна запросив прочитати курс лекцій по лінії факультету моральних наук Річард

Братуайт. Коли він запитав, як лектор назве свій курс, той після довгого мовчання відповів: “Предметом мого курсу буде філософія. Яка ж ще може бути тоді назва? Філософія” [цит. за: 9, с.143]. Під такою назвою спецкурс Людвіга Вітгенштайна і був анонсований.

Марія Козлова ставить цілком правомірне питання: “як поєднати свідчення шанобливого ставлення Вітгенштайна до філософської класики і заяви автора “Логіко-філософського трактату” про те, що філософські висловлювання не мають сенсу?” [6, с. 9]

Уважне, повільне читання текстів Людвіга Вітгенштайна переконує в тому, що його концепція філософії помітно відрізняється від концепції представників логічного позитивізму. Характеристика філософських положень як таких, що не мають сенсу тісно пов’язана в “Логіко-філософському трактаті” з особливим трактуванням “осмислених висловлювань”, як приналежності конкретних наук. Це – інформативні (здатні бути істинними, або хибними) висловлювання про різні “конфігурації об’єктів” світу. Що ж стосується філософії, то її цілі знаходяться (лежать), на думку автора “Логіко-філософського трактату”, в зовсім іншій площині, для нього “мета філософії – логічне прояснення думок. Філософія – не вчення, а діяльність. Філософська праця складається великою мірою з пояснень. Підсумок філософії – не “філософські судження”, а пояснення суджень. Філософія повинна пояснювати й чітко розмежовувати думки, що звичайно бувають доволі темні й невиразні” [4, с. 41]. “Уся філософія – це “критика мови” [4, с. 36].

За Людвігом Вітгенштайном, нас заплутує, збиває з пантелику мова, її вплив на нас порівнюється з гіпнозом. Плутаниною для філософа уявляється, зокрема, те, що концептуальна неясність (яка стосується граматики слів) виражається в формі наукового питання. В результаті філософські положення сприймаються як однотипні з науковими питаннями, якими вони насправді не є, – і з цієї точки зору, як пише Марія Козлова, (за цією – інформаційною, конкретно науковою міркою), позбавлені сенсу.

Сенс висловлювання філософ визначає як “його відповідність і невідповідність до можливостей існування й не існування станів речей” [4, с. 46]. Роз’янюється це так: ми розуміємо сенс висловлювання, якщо нам ясно який реально стан речей, якщо дане висловлювання істинне. Те, що “мислиме” (і, отже піддається висловленню) відноситься до сфери природничих наук. “Філософія не належить до природничих наук. (Слово “філософія” має означати щось таке, що стоїть понад природничими науками або нижче від них, але не поряд із ними)” [4, с. 41]. “Філософія обмежує коло суперечливих питань у природознавстві” [4, с. 42].

Чітке з’ясування того, що може бути “сказане” в полі конкретного наукового знання, тим самим окреслює, за Людвігом Вітгенштайном межі “не виразимого” (невимовного). З цієї, іншою, сферою трансцендентального осягнення філософ пов’язує рішення загадки життя (не в сенсі природознавства), відчуття світу як цілого, з’ясування сенсу життя, людських цінностей та ін.. Всі ці теми непідвладні науці. “Ми відчуваємо, що якби навіть знайшлася відповідь на всі *можливі* наукові питання, наші життєві проблеми ще зовсім не були б порушені” [4, с. 85]. Наука лише описує світ, вона поступається (філософії) в повноті охопленні буття. Досвід людського переживання і осягнення цих, особливих проблем (смерті, горя, щастя та ін.) Людвіг Вітгенштайн

іменує “містичним”, пов’язуючи з ним те, про що неможливо говорити (будувати твердження природничо-наукового типу), про що слід мовчати.

Хоча у вітчизняній літературі творчість Людвіга Вітгенштайна і поділяють на різні періоди, і зазначають, що ранній Людвіг Вітгенштайн і пізній Людвіг Вітгенштайн по-різному підходив до предмету свого інтересу, і навіть що, пізній Людвіг Вітгенштайн критикував свої ідеї раннього періоду творчості. Проте розуміння суті філософії і філософування та саме відношення до філософії, залишається незмінним протягом усієї творчості філософа.

Пам’ятаємо, що за Людвігом Вітгенштайном, філософська праця складається великою мірою з пояснень. Підсумок філософії – не “філософські судження”, а пояснення суджень. А для цього потрібна певна методологія. В так званій, другий період своєї творчості (починаючи з 30-х років ХХ ст..) Людвіг Вітгенштайн приходив до висновку, що в філософії питання завжди важливіше, ніж відповідь. Відповідь може бути невірною, вичерпування ж одного питання іншим невірним бути не може. Тобто, перетворення одного питання в ряд пояснюючих його нових питань в кінцевому рахунку приводить до чіткого розуміння того, що відбувається (до чіткого розуміння стану речей). Вихідне ж питання нібито згасає, знімається. Якщо глянути на тексти самого Людвіга Вітгенштайна, то вони рясніють запитаннями, він постійно ставить питання... Тут його метод можна порівняти з методом Сократа. Олена Баллаєва вказує, як на одне з конкретних втілень методологічних установок Людвіга Вітгенштайна на використання ним методу іронії, який він розвиває, користуючись аналогією з методологічним прийомом Сократа і Платона. Однак, як зазначає ця ж дослідниця, метод іронії у Людвіга Вітгенштайна досить відмінний від свого античного прообразу.

Відомо, що в сократівсько-платонівській філософській традиції іронія була покликана вселяти недовіру до упереджень, стереотипів; викривати обмежений характер наявного в людини знання; показувати, що істинне знання можливе і доступне кожному – важливо тільки обрати правильний шлях для його досягнення. Все це досить близьке до завдання, яке ставив перед собою Людвіг Вітгенштайн: “Багато з того, чим я займаюся, – писав він, – полягає в тому, щоб переконати людей змінити їх стиль мислення” [цит. за: 1, с. 109]. Але “переконати” – з позиції філософа, як зазначає Олена Баллаєва, – означає наглядно продемонструвати, показати, що в філософському чи буденному розмірковуванні повинно бути критично відкинуте як “холостий хід” мови. Ніякого “кінцевого” продукту – “істинного” знання Людвіг Вітгенштайн при цьому на увазі не має. Завдання іронічного методу філософ бачив в обговоренні того чи іншого питання з ціллю “примусити” співрозмовника до “розуміння”, всупереч різноманітним упередженням і небажанню. Бо для вирішення проблем часто не потрібна ніяка нова інформація, потрібно лише привести до порядку те, що ми вже знаємо. Тому у Людвіга Вітгенштайна іронія покликана сприяти досягненню не “істинного знання”, а “істинної конкретності”, репрезентованої в функціональних структурах мови, і справа філософа – вбачання вже наявної в бутті гармонії “слова” і “діла” (досягнення “повної ясності”) – всупереч схильності філософського і буденного мислення (по-різному) цю гармонію порушувати. В “Філософських дослідженнях” читаємо: “філософська проблема має форму: “Я не можу добре зрозуміти”” [4, с. 139]. Такі проблеми виникають через те, що ми не розуміємо логіки нашої мови. “Проблеми, що виникають через хибне тлумачення

мовних форм, мають характер глибини. Це глибока тривога, що вкорінилася в нас так міцно, як форми нашої мови, а її значення таке велике, як значення нашої мови.” [4, с. 137] Тому Людвіг Вітгенштайн, приходиться до думки, що “філософія є боротьбою проти запаморочення нашого розуму засобами нашої мови” [4, с. 137]. Він порівнює наш розум, який піддався такому запамороченню, з мухою, що потрапила у скляну пастку на мух. Допомогти звільнитися з такої пастки і покликана філософія. Цілі своєї філософії Людвіг Вітгенштайн називає терапевтичними. Вона покликана “показати мусі вихід зі скляної пастки на мухи” [4, с. 191], звільнити свідомість з під влади нав’язливих уявлень, дати їй заспокійливу ясність. А це “...тільки означає, що мають цілком зникнути філософські проблеми. Справжнім відкриттям є те, що дозволить мені урвати філософування, коли я захочу. – Те, що дасть філософії спочити, щоб її більше не шмагали питаннями, які її саму ставлять під сумнів. – Ми лише будемо тут на прикладах показувати метод, і низку таких прикладів можна урвати. – Будемо розв’язувати проблеми (усувати труднощі), а не якусь одну проблему. Немає чогось такого як метод філософії, але є різні методи, ніби різні способи терапії.” [4, с. 141].

Розуміючи філософію як діяльність, як “роботу над власною точкою зору”, “над способом бачення предметів”, Людвіг Вітгенштайн розцінював філософування в перш за все як роботу над самим собою.

В першу чергу ця робота полягала в звільненні нашого мислення від догм. “Догма – не стіна, яка відмежовує судження. А гальмо, ...так ніби до твоїх ніг привісили груз, щоб обмежити свободу руху. Саме тому догма стає неспростовною і недосяжною для критики” [цит. за: 1, с. 110].

Олена Баллаєва, приходиться до висновку, що іронія, у Людвіга Вітгенштайна, таким чином, виявляється не методом теоретичного дослідження, а інструментом філософської практики, вона дає йому можливість піднятися над будь-яким способом розгляду реальності, тобто фактично виявляється універсальним засобом в боротьбі з будь-яким догматизмом.

Філософ відрізняється від науковця. “Одне із головних умінь філософа – не займатися тими питаннями, які його не стосуються” [2, с. 87].

Так можна зрозуміти, чому в “Логіко-філософському трактаті” Людвіг Вітгенштайн пише: “Правильний метод філософії був би, власне, такий: не казати нічого, крім того, що можна сказати, тобто крім тез природничих наук, – а отже крім того, що немає нічого спільного з філософією, а якби потім хтось схотів сказати щось метафізичне, – довести йому, що він певним знакам своїх суджень не надав жодного значення. Цей метод не задовольнив би того другого – він не мав би почуття, що ми його вчимо філософії, – але то був би єдиний бездоганно правильний метод” [4, с. 86]. “Мої тези надають ясності через те, що кожен, хто мене розуміє, наприкінці визнає їх безглуздими (так би мовити, мусить відкинути драбину, спершу піднявшись по ній). Він мусить їх подолати, тоді його погляд на світ буде правильний” [4, с. 86].

Як пише Марія Козлова Людвіг Вітгенштайн був переконаний, що філософію по суті можна тільки творити, її не можна сприйняти і носити при собі як щось готове. Це – діяльність. Філософ в своїх лекціях повторював, що все чому він намагається нас навчити – це метод. Але в “Філософських дослідженнях” читаємо: “Немає чогось такого як метод філософії, але є різні методи, ніби різні способи терапії” [4, с. 141]. Філософська

терапія, що постає методом філософії Людвіга Вітгенштайна, може мати лише локальне значення. Вона застосовується тільки для окремих конкретних випадків, коли філософуючі індивіди задаються нібито глибокими питаннями, а насправді порушують прийняті правила вживання мови. Пропонована Людвігом Вітгенштайном терапія виліковує ці конкретні помилки. Але після вилікування нічого не залишається ні від проблеми, яка мучила філософуючих індивідів, ні від її рішення. “Рішення філософських проблем можна порівняти з казковими дарами: в зачаклованому замку вони здаються дорогоцінними, однак, коли їх виносять назовні, при світлі дня, вони виявляються звичайним залізом (чи чимось подібним)” [цит. за: 10, с.145].

Висновки:

У висновку можемо сказати, що Людвіг Вітгенштайн не підтримує логічних позитивістів у їхньому прагненні усунути філософію як таку.

Проаналізувавши праці філософа та дослідження із згаданої теми, приходимо до висновку, що філософія для Людвіга Вітгенштайна це *techne*, а не *theoria*. Філософія, для нього це діяльність, яка спрямована на прояснення наших думок. В філософії немає чогось такого як метод філософії, але є різні методи, ніби різні способи терапії. Філософська терапія, що постає методом філософії Людвіга Вітгенштайна, може мати лише локальне значення.

Література:

1. Баллаева Е.А. Роль иронии в философской практике Л.Витгенштейна / Елена Баллаева // Философские идеи Людвиг Витгенштейна. – М.: ИФРАН, 1996. – С. 109 – 115.
2. *Витгенштейн Л.* Дневники 1914 – 1916 (Под общей редакцией В.А. Суровцева) / Людвиг Витгенштейн. – М.: «Канон+» РООИ «Реабилитация», 2009. – 400 с. – ISBN 978-5-88373-124-1
3. *Витгенштейн Л.* Мысли о философии. Фрагменты из работ (Пер. М.С. Козловой) / Людвиг Витгенштейн // Путь в философию. Антология. – М.: ПЕР СЭ: СПб.: Университетская книга, 2001. – С. 15 – 33.
4. *Витгенштайн Л.* Tractatus Logico-Philosophicus; Філософські дослідження / Людвіг Вітгенштайн – К.: Основи, 1995. – 311 с. – ISBN 5-7707-7642-0
5. Друри М.О. Беседы с Витгенштейном / Морис О’Кон Друри // Рутенія [електронний ресурс]. – Режим доступу до журн.: http://www.ruthenia.ru/logos/number/1999_01/1999_1_08.htm
6. Козлова М.С. Был ли Л. Витгенштейн логическим позитивистом? (К пониманию природы философии) / Мария Козлова // Вопросы философии Вып. 5. М.: ИФ РАН, 2000. – С. 3 – 34.
7. Козлова М.С. Необычное дело философа. Подход Л. Витгенштейна / Мария Козлова // Путь в философию. Антология. – М.: ПЕР СЭ: СПб.: Университетская книга, 2001. – С. 33 – 42.
8. Козлова М.С. Философия – совокупность псевдопроблем. Точка зрения позитивизма. Рудольф Карнап / Мария Козлова // Путь в философию. Антология. – М.: ПЕР СЭ: СПб.: Университетская книга, 2001. – С. 62 – 66.
9. Руднев В.П. Божественный Людвиг (Витгенштейн: Формы жизни) / Вадим Руднев. [Изд. 2-е.] – М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2011. – 232 с.
10. Сокулер З.А. Людвиг Витгенштейн и его место в философии XX века. Курс лекцій / Зинаида Сокулер. – Долгопрудный, Аллегро-Пресс. – 1994, – 174 с.
11. Эдмондс Д., Айдиноу Дж. Кочерга Витгенштейна. История десятиминутного спора между двумя великими философами / Девид Эдмондс, Джон Айдиноу / Пер. с английского Е. Канищевой. – М.: Новое литературное обозрение, 2004. – 352 с.

12. Pears David, Wittgenstein / David Pears. – Fontana Press, 1985, – 210 p.
13. Sokuler S.A. The conception of science in the "Tractatus logico-philosophicus" / Sinaida Sokuler // *Философские идеи Людвига Витгенштейна / [сборник статей / ответственный редактор М.С.Козлова]. – М.: ИФРАН, 1996. – С. 160 – 164 с.*

Annotation

Shushkevych Yevgenii. "What is Philosophy?" interpretation of Ludwig Wittgenstein vision. *The article analyzes the philosophy of Ludwig Wittgenstein understanding. The paper shows that in the opinion of the philosopher, incorrectly understood philosophy as a science or as a theory. For Ludwig Wittgenstein philosophy is a kind of activity, activity aimed at clarifying our thoughts, which performs the therapeutic function. It is also shown that the understanding of the philosophy of Ludwig Wittgenstein and representatives of logical positivism differs.*

Key words: *philosophy, metaphysics, logic, science, activities, concept, philosopher, method, therapy.*

Поліщук К.О.

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ВІД СПОЖИВАННЯ КУЛЬТУРИ ДО КУЛЬТУРИ СПОЖИВАННЯ

Статтю присвячено розумінню феномену культури споживання в сучасному суспільстві інформації і техніки. Автор аналізує підходи до можливого рішення агресивного споживання, тенденції та прогнози.

Ключові слова: *культура, масовість, техніка, маркетинг, конс'юмеризм, гедонізм, інформація.*

Вступ: Поведінка тварин, комах, птахів це система пов'язаних між собою інстинктів: від природи вони знають свою мету та існування своє вони ведуть за певним вже їм відомим сценарієм. Інстинктом людського ж є культура. Її головна функція – програмування життя людей, їх груп і соціальних інститутів. Довгострокове програмування – це по суті питання про сенс життя людини взагалі і конкретного індивіда, сенсів існування суспільства, держави, церкви тощо. Короткострокове програмування – це напрямок діяльності, критерії вибору і оцінки на короткому відрізку часу.

Аналіз публікацій та досліджень: Основоположниками теорії споживання без сумніву можна назвати Е. Тоффлера [6], що відсилає інформаційне суспільство до споживацтва та конс'юмеризму Ж.Бодріяра [1, 2] та Е.Фрома [7]. Також слід відмітити здобути у дослідженні проблематики Дж.Рітцера [4] і Р.Робертсона [9], що прагнуть шукати витоки агресивного накопичення товарів, в соціальних відмінностях прошарків суспільства.